

**«YATIRIMLAR FINANSMAN FONU TEŞKİL VE TASARRUF
BONOLARI İHRACI HAKKINDA KANUN»
ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER**

Mübin BAŞAR

Defterdar Muavini — İstanbul

Yurd kalkınmasının şiddetle ihtiyaç duyduğu malî kaynaklara yeni bir unsur eklemek, bu arada tasarruflara yeni bir veçhe vermek amacı ile Millî Birlik İdaresinin kabul ettiği 5.1.1961 tarih ve 223 sayılı kanuni, yurdumuzda 4 yıldanberi uygulanıyor. Mahiyeti üzerinde olduğu kadar uygulanması bakımından da bir hayli tartışma konusu oluyor. Çıkarılacak tasarruf bonolarının veya muvakkat borç senetlerinin ihraç giderlerinin ne şekilde karşılanacağı hakkındaki geçici maddesi hariç, diğer maddeleri 1.3.1961 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bu

«Kanunun mahiyeti ve özelliği»

acaba nasıl özetlenebilir? 223 Sayılı Kanunun yayınlanmış bir gerekçesine tesadüf etmek mümkün olamamıştır. Ancak bunu bir eksiklik olarak kabul etmemek gerekir. Zira bu gerekçe kanunun birinci maddesinde ele alınmış ve ihdas sebebi belirtilmiştir. Mahiyetinden de anlaşılacağı üzere bono karşılığı tahsil edilecek paralar «Türk Ekonomisinin istikrar içinde gelişmesini teminen tarım, sanayi ve ulaştırma sahalarında yapılacak yatırımların finansmanında kullanılacak ve bunun için «yatırımlar finansman fonu» teşkil edilecektir. Bu gerekçe kadrosu içinde denilmek istenen kısaca şudur: Özel harcamalara yöneltilen gelir ve iradlar Millî Ekonomi bakımından bir faide yaratmaz. Millî gelir ve servetin aslında kullanma sahası iyi düzenlenmiş biriktirmelerle gelişebileceği, ekonomik bir kural halinde belirmiş bulunmaktadır. Özel biriktirme bu bakımdan ilk hareket noktasını teşkil eder. Ancak bu tasarrufların memleket çapında müessir bir unsur haline gelebilmesi, bilhassa geri kalmış memleketlerde, ilk adımda Devletin bu yolda yapacağı müsbet teşebbüslere bağlıdır. Özel harcamalardan ayrılıp tasarrufa yöneltilmiyen gelir artıklarının sadece küçük tasarruf hesapları-

na nakledilmesi bidayetde, memleket iktisadiyatı bakımından sevindirici olabilir. Ancak bugün için mevcut durumun bu şekilde müshade edilmesi ve tasarrufların ilksel şekli ile yetinilmesi, kalkınmaya heveskâr ve muhtaç bir memleket için cazip bir mahiyet arz etmekten uzaktır. Tasarrufların daha verimli sahalara yöneltilmesi gerekir. Bu noktada Devletin müdahalesi şarttır ve lâzımdır.

Bu mürettep gerekçe ile sevk edilen 223 sayılı Kanun acaba bütün bu düşüncelere uygun bir tatbikat seyri izlemiş midir? Bu sual

«Kanunun kritiği»

üzerinde durmağı gerektirir. Uygulama tarihinden beri dört sene gibi kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen bu nokta üzerinde durmakta faide vardır. Devlet bonusu dağıtımını yolile toplanan paralar acaba gerçek yatırım sahalarına aktarılmış mıdır? fonun verimlilik derecesi nedir? uygulama aksaklıkları var mıdır? nihayet kanun nasıl bir sonuç verecektir? soruları üzerinde yapılacak tartışmalar her geçen yıl Devlet Bütçesinin sırtına büyük bir yük tahmil etmesi mümkün bu tasarruf fonunun on yıl sonraki durumunu da bugünden dikkatle izlemek imkânını verir.

Bir kere şunu belirtmek yerinde olur ki, ihtiyarî tasarruflarla, Devletin garantisi, himayesi ve yönetimi altında cereyan eden mecburî tasarrufların tesir sahaları birbirinden farklıdır. Bu sebepten mecburî tasarruflar hiçbir zaman ihtiyarî tasarrufların azalmasına veya çekilmesine sebep olmamalıdır.

Diğer taraftan tasarrufların Devlet aracılığı ile faideli bir hale getirilmesi onların münhasıran yatırımlarda veya daha doğru bir deyimle sosyal hasılayı arttırıcı faaliyetlerde kullanılması ve carî masraflara tahsis edilmemesi gibi şartların tahakkukuna vabestedir. Şu halde böyle bir teşebbüse girişilmeden evvel yatırımı gerektiren iktisadî faaliyetleri bulup ortaya çıkarmak ve hattâ onları adlandırmak gerekir. Kanunun birinci maddesinde bu şarta riayet edilmemiş değildir. Aynı konuyu ilgilendiren bütçe operasyonu ise aynı mânayı vermemektedir. Bu görüş

«Mecburî tasarrufun maddî ve
sübjektif cazibesi»

ile ilgilidir. Mecburî tasarrufa katılanlar evvelâ bono karşılığı ödedikleri paraların hangi yatırıma tahsis edildiğini açıkça görmek ve bilmek isterler. Bu cihetin sağlanmış olması mecburî tasarrufun maddî cazibesini arttırır. (Kanunun kabulüne tekaddüm eden kısa

süre içinde verilecek bonoların sonradan Devletin iştiraki olan bazı kurumlara ve ezcümle Ereğli Demir ve Çelik İşletmesine ait hisse senetleriyle değiştirileceği üzerinde bazı düşünceler ileri sürüldüğünü burada hatırlatmak yerinde olur.). İkinci bir unsur da şüphesiz tasarruf sahiplerine itimat verici bir ortam yaratmaktır. İhtiyarî olsun mecburî olsun tasarrufu teşvik edici veya zorlayıcı tedbirleri, teorik birtakım düşüncelere istinat ettirmemek gerekir. Bir kısım gelirleri mecburî tasarrufa yöneltmek tasarrufun sonunda elde edilmesi mümkün gelir ve iradların cazibesine tasarruf sahibini inandırmakla mümkün olur. Bu inan sübjektif cazibe ile kuvvetlenir. Vatandaş için en büyük zevk vergiye tâbi olmıyan bir gelir kaynağına sahip olmaktır. Malî konularda bizatihi menfaatlerine düşkün olan insanların bu zaafını hoş karşılamak fakat aynı zamanda bu zaaftan istifade etmek gerekir. Spor Totonun gelişmesinde rol oynayan unsur bu fikirde mündemiçtir. Hiçbir iştirakçinin toplanan paraların cemiyetin istifadesine tahsis edileceğini düşündüğü iddia edilemez. Kuponları doldururken o sadece şahsî menfaatini düşünür.

Tasarruf bonolarının bugün muayyen ellerde toplanması bu cazibenin ancak ters bir seyir izlediğini göstermiştir. Oysa arzulan gaye şüphesiz bu değildir.

«Özel sektör yatırımları ve Devlet yatırımları»

bakımından da tasarruf bonoları ihracı hakkındaki kanunun dikate şayan tarafları vardır. Bir kere ele alınan konu iktisadî ve malî sahada bu bakımdan yapılmış ilk ve yegâne operasyon sayılmaz. Aksine sosyal ve iktisadî gelişmenin ilk merhalelerini aşmış dünya milletlerince bu neviden yatırım politikalarına başvurulduğu olmuştur (Amerika'da Harp Bonoları). Ne var ki, daha sonra alınan buna benzer tedbirler neticesinde sağlanan tasarruf hasılatının Devlet bütçesine değil, daha ziyade özel sektöre ait yatırım sahalarına yöneltilmesine bilhassa itina edilmiştir. Bunun neticesi olarak bugün bir sermaye piyasasından bir halk kapitalizminden bahsedilmektedir. Bir bakıma şirket hisse senetlerinin ve tahvilâtının halk veya şirket mensupları tarafından satın alınması veya bu ikincilere mecburî olarak verilmesi şeklinde özetlenebilmesi mümkün sermaye piyasası hareketlerinde Devletin de büyük rolü vardır. Vergi kanunlarında tam veya kısmî muaflik, formalite kolaylığı (beyanname vermemek) ve özel vergi tarifeleri tatbik etmek yolları ile bu hareketi teşvik edici unsurlara yer vermek, itimadı arttırıcı kontrol me-

kanizması kurmak, borsalar tesis etmek şüphesiz Devlet'in işidir. Bu unsurların bazı belirtilerini ihtiva eden kanunun ihdas sebebindeki iyi niyet bir kritik mevzuu olmamalıdır. Yukarıda mürettep gerekçede açıklanan düşüncelerin bu gerekçe üzerinde müessir olduğu şüphesizdir. Oysa kanunun 1 ve 16 ncı maddelerinde bahsi geçen

«Fon ve özel varidat»

terimleri üzerinde bir an durmak gerekir. Kanunun birinci maddesinde «Yatırımlar Finansman Fonu»ndan bahsedildiği halde bono mukabili tahsil edilen paralar, Devlet Bütçesinin «özel varidat» hesabında görülmektedir (Bak Mad. 16 ve Bütçe Kanunları). Fon ve özel varidat ayrı mahiyette iki terimdir. Fon daha ziyade umumîlik prensibi ile bağdaşmayan bütçe dışı bir mefhum sayılır. Devlet bütçelerinde carî masraflar ve yatırım giderleri ayrı bölümlerde gösterilmektedir. Tasarruf bonusu hasılatının bir an için yatırım giderlerine sarfolunduğu düşünülse bile, tarım, sanayi ve ulaştırma sahalarının hangi ölçüler dahilinde bu hasılatı faydalanabildiğini hesaplamak hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Bu durum tasarruf bonusu hasılatının carî masraflara karşılık gösterilen diğer nevi Devlet varidatı ile aynı hizada mütalâa edildiği zehabını kolayca yaratabilir. Bu şekil bütçe operasyonunu, 223 Sayılı Kanunun tatbikatında mevcut en büyük aksaklıklardan biri olarak saymak gerekir.

Tasarruf bonoları satış bedellerinin «Yatırımlar Finansman Fonu»nun öz kaynağını teşkil ettiği ifade edilmektedir (Md. 2). Bu öz kaynağın kullanılmasından ve nemalandırılmasından elde edilecek, fonun diğer kaynağını teşkil eden, gelirler acaba ne şekilde hesap edilecektir? 16 ncı maddede belirtildiği şekilde (sarf ve tevzi tarzı 1 inci maddedeki esaslar dahilinde Bakanlar Kurulu Kararı ile tesbit edilmek üzere) gider bütçesinin Maliye Bakanlığı kısmında açılacak özel bir tertibine tahsisat olarak kaydedilmesi belki bu imkânı verebilirdi.

Ancak kanunun neşri tarihinden beri üç devlet bütçesi realize edilmiş olduğu halde bu tarza rağbet edilmemiş ve sadece tasarruf bonoları tahminî hasılatı bütçelerde toplu olarak gösterilmekle yetinilmiştir. Şu hale göre bu hasılatın nemalarını da kanunda yazılı olduğu üzere kesin hesap usulü ile değerlendirmek mümkün olmayacaktır.

Tasarruf bonusu hasılatının cari masraflara karşılık gösterilen diğer normal devlet gelirleri ile aynı hizada mütalâa edilmek zehâbinin mevcudiyetine yukarıda temas edilmiştir. Bu şartlar altında acaba

«Tasarruf bonusu hasılatının bugünkü
ve gelecekteki durumu»

nasıl bir manzara arz etmektedir ve edecektir? 1.3.1961 tarihinden beri mutaden her yıl 10, 20, 50, 100, 500 ve 1000 liralık kupürler halinde bono ihraç edilmektedir. Piyasadaki miktarları böylece son hesaplara göre (1964 bütçe yılına ait olanlar hariç) 1 Milyar 400 Milyon lira olarak tahmin edilebilir. Son dört yılın Devlet Bütçesinde, tasarruf bonolarından sağlanacağı tahmin edilen özel varidat (T. L. olarak) şu şekildedir.

1961 bütçesine göre	448.203.067
1962 » »	500.000.000
1963 » »	500.000.000
1964 » »	480.000.000

Ancak 1961 Bütçe yılı Hazine Genel hesap cetvellerine göre, bono hasılatı 41.465.659 lira eksigi ile 406.737.408 liraya baliğ olmuştur. Bu kanunda sonradan yapılan bazı rötüşler ve yorumlar (27.4.1962 tarih ve 47 sayılı kanun) yıllık bono tevdiat ve tevkifat tutarının daha da azalmasına sebep olmuştur. Üç yılın sonunda 1 Milyar 400 Milyon liralık bir portföyün mevcudiyeti bu şekilde izah edilebilir.

Bilindiği üzere bidayette nama muharrer olan tasarruf bonoları, ihraçlarını izliyen 5 yılın sonunda (Md. 15) hamiline muharrer olarak tedavül edecek ve her hal ve kârda ihraçlarından itibaren 10 yılın sonunda (Md. 3) ödemeye tâbi tutulacaktır. Hazine arzu ederse daha önce erken ödemeye gidebilecektir. Bu erken ödeme yapılmadığı kabul edildiği takdirde 10 yıl sonra nasıl bir durum hasıl olacaktır? 10 yıl sonraki yıllık ihraç miktarı 500 Milyondan ibaret kalabileceği düşünülürse Devlet Bütçesinde 500 Milyon liralık özel varidata mukabil 500 Milyon lira da kapital ödemeleri için masraf kaydı ve buna ayrıca % 3 den 30 Milyon liralık faiz masrafı ilâve etmek gerekecektir. Yani 500 Milyonluk varidata mukabil 530 Milyon liralık gider. Tasarruf bonosunun geleceği hakkında bu rakam-

lar yeter bir fikir verebilir. Yalnız meselenin biraz daha aydınlatılması için bir nokta üzerinde durmak gerekir. 1961 yılı başlangıç olarak ele alınırsa, halen vergi varidatındaki carî artış temposuna bakılarak, 1971 yılında bono tevdiat ve tevkifatına maruz matrahların bugünkü seviyesinin çok üstüne çıkabileceklerini farz ve kabul etmek icap eder. Netice itibarıyla kısa bir süre için tasarruf bonusu gelirleri ile giderleri arasında gene bir bir denge kurmak imkânı bulunabilecektir. Fakat daha sonraki yıllar için aynı iyimserliğin hududunu şimdiden tahmin etmeğe imkân yoktur. Pek tabiidir ki, bu kaba taslak hesaba, bir hayli yekûn tutan bono baskı ve personel masrafları ithal edilmemiştir.

Tasarruf veya biriktirme hangi gaye ile yapılır? şüphesiz bu sübjektif terim öncelikle gerçek kişileri ilgilendirmektedir. Birinci plânda ferd zatî istihlâkenden tasarruf ederek ileride gelir ve irad doğurucu kapitalizasyon'a gider. Bu noktada

«Kurum kazançları ve tasarruf bonusu»

konusu üzerinde bir an durmak gerekir. 223 Sayılı Kanunun 5 inci maddesi, kurumlar için, vergi matrahı üzerinden tasarruf bonusu tevdiatında bulunmak mecburiyetini vâzetmiştir. Tasarrufun mahiyet ve neticesi gözönünde tutulursa bir tüzel kişi için zatî istihlâkten arttırılabileceği kazanç artıklarını ihtiyarî bir tasarrufa tahsis etmesi veya tahsise zorlanmasının ne derece makul olduğu hakkında derhal hüküm vermek mümkün değildir. Bu keyfiyet geniş çapta iktisadî konjonktürle ilgilidir. Talebin azaldığı devrelerde, özellikle fazla istihsalin tehlikeli bir hal almağa başladığı sürelerde mecburî tasarruf bir zaruret halini alır. Kalkınma çabası içinde bulunan bu sebepten fazla üretim yapmak mecburiyetinde olan memleketlerde kurumların oto finansman kaynaklarını tasarruf yoluyla dondurmak kolayca müdafaası mümkün tedbirler cümlesinden olmamak lâzımgelir. Kaldı ki gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için vergi kanunlarıyla kabul edilmiş bulunan «yatırım indirimi» müessesesi, öz sermayenin en ufak bir cüz'ünün dahi dondurulmasını gerektiren teşvik edici bir özellik arz etmektedir. Başka bir deyimle, bu müessesenin verimli bir netice vermesi geniş çapta öz sermayenin seyyal kalmasına bağlıdır.

Bono mukabili elde edilen gelirlerin verimli Devlet yatırımlarına tahsis edildiği, bu sebepten özel sektörün kendi ölçüleri içinde faydalanabileceği bir malî kaynağın daha faideli sahalara tevcih

edildiği ileri sürülebilir. Buna ilâveten tasarruf bonolarına sahip bir tüzel kişinin, devir ve satış imkânları bir nizama bağlanmamış olmakla beraber bunları üçüncü şahıslara devir etmek suretile likidite kazanabileceği de söylenebilir. Fakat bu mekanizma tasarruf bonolarından umulan gaye ile telif edilemez. Mesele,

«Müteahhit istihkakları ve tasarruf bonusu»

açısından tetkik edildiği takdirde buna benzer bir neticeye varmak mümkündür. Müteahhit istihkaklarından da (binde 6) nisbetinde tasarruf bonusu tevkifatı yapılmaktadır. Bu tevkifat müteahhit kârlarının kesinleştiği ve vergi matrahlarının beyan edilip gereken kurum ve gelir vergileri hesap edildiği zaman gerçi bir mahsup konusu olacaktır. Ancak taahhüt işleri gibi bidayette devamlı yatırım yapmak bahis konusu olan teşebbüslerde, istihkaktan tasarruf bonusu tevkifatı pek de makûl sebeplere dayanmaz. Faaliyetin başladığı ilk adımda, işletme sermayesini donduracak bir harekete muadil böyle bir tevkifatı tasarruf esprisi ile telif etmeğe pek de imkân yoktur. İleride nasıl olsa mahsup edileceği gözönünde tutularak, taahhüt faaliyetinin sonunu beklemek suretile bu nevi teşebbüslere imkân yaratmak yerinde olur. O takdirde bir kısım kârın tasarrufa aktarılması mâna kazanır.

«Gayrimenkullerin el değiştirmesi
sırasında tasarruf bonusu tevdiatı»

223 Sayılı Kanununun 6 ncı maddesinde ele alınmıştır. Bu maddeye göre, gayrimenkullerin ivaz mukabili intikal muamelelerinden tapu harcına esas olan değerler üzerinden ve harcın ödenmesi sırasında satıcı namına tasarruf bonusu tevdiatı yapılacaktır.

Bu konuya girilmiş olmasının sebebi 223 Sayılı Kanunda mevcut bazı mükerrer bono tevdiatının mevcudiyetini belirtmek içindir. Gayrimenkullerin el değiştirmesi sırasında yapılan tasarruf bonusu tevdiatı da bu mükerrerliğin tipik bir nümunesini teşkil eder. Kanununun 6 ncı maddesinde bahsi geçen tapu harcı yerini bilindiği gibi «Emlâk Alım Vergisi» ne terk etmiştir. Bu husus Maliye Bakanlığınca bir genel tebliğ ile belirtilmiş ve tasarruf bonusu tevdiatının bu vergiye muhatap muamelelere teşmil edilmesi sağlanmıştır. Bu noktayı belirttikten sonra şöyle bir misal ile meseleyi biraz daha açıklamak mümkündür. Gayrimenkulünü ivaz mukabili satan bir kimse önce emlâk alım vergisine esas olan değer üzerinden tasar-

ruf bonusu tevdiatında bulunur, sonra, maliyet bedeli ile satış bedeli arasındaki müsbet fark, Gelir Vergisi Kanununun kabul ettiği ölçüler içinde vergiye tâbi bir gelir unsuru sayılıyorsa bu fark üzerinden de % 3 tasarruf bonusu tevdiatında bulunmak mecburiyetindedir. Tatbikatta, tasarruf bonusu tevdiatına maruz iki ayrı hadisenin mevcudiyeti mütalâa edilmiştir. Ortada iki matrah vardır. Birisi, Emlâk Alım Vergisinin, diğeri gelir vergisinin matrahı. Burada 223 Sayılı Kanunun diğeri hallerde tatbikine cevaz verdiği mahsup amelîyesi de cereyan etmez. Bu gibi mükerrerlikler şüphesiz maliyet bedeli üzerine müessir unsurlardır. Satıcı çoğu bono bedelini de müşteriye aksettirecek şekilde, satış bedeline ilâveler yapmak yolunu ihtiyar edebilir.

Oysa Maliye Bakanlığı buna benzer hâdiselerde vâkıaya daha uygun prensip kararları verebilmektedir. Cebrî satışlarda, bazan alacaklı (bu alacaklı bir bakıma Devlet de olabilir) sırf bono tevdiatı mekanizmasından ötürü, alacağını tam olarak elde etmek imkânından mahrum kalmaktadır. Borçluya tasarruf bonusu gibi, belki gayrimenkulden daha fazla nema getiren bir servet unsuru zoraki olarak verilmektedir. Neticede bu sakim tatbikatın önüne bir tebliğle geçilmiş ve cebrî satışlarda (ivazın mevcut olmadığı mülâhazasile) tasarruf bonusu almak mecburiyeti kaldırılmıştır.

223 Sayılı Kanunun 15 inci maddesine göre, nama yazılı olarak ihraç edilen tasarruf bonoları ihraçlarını izliyen yıldan itibaren 5 yıl sonunda hamiline yazılı bono mahiyetini alacaktır. Bonoların 10 yıl vâdeli olacağı da aynı kanunun 3 üncü maddesinde belirtilmiştir. Bu hükümler muvacehesinde tatbikatın normal bir seyir izlemesi düşünülebilirse de, nama yazılı bonoların hamiline mahsus bonolar gibi el değiştirmesini önleyecek herhangi bir müeyyidenin mevcut olmaması, Ticaret Kanunu hükümlerinin de müsait bulunması sebebi ile bugün bono alış veriş, oldukça rağbet gören bir ticarî faaliyet haline gelmiştir. Denilecek şudur ki :

«Tasarruf bonolarının alım satımı»

kanunda yazılı bulunan müddetlerden daha erken bir zamanda tahakkuk etmiştir. Bu hâdiseye bir bakıma Devlete karşı duyulan bir güven nazarile bakmak mümkündür. Ancak nominal değerden çok düşük seviyelerde bir satış bedeli bahis konusu olduğu düşünülürse, hadisenin kanunî tedbirlerle muayyen bir mecraya sevk edilmesinin lüzumlu olduğu anlaşılır. Bu da kanaatimizce

«Tasarruf bonolarına verilecek
bazı imkânlar»

üzerinde durmakla mümkündür. Hemen işaret edelim ki, hiç olmazsa, 10 yıllık vâdeyi doldurmamış fakat ihraç tarihinden sonraki 5 yılı geçirmiş ve böylece hamiline yazılı bono mahiyetini iktisap etmiş olanlara, teminat olarak kabul imkânı verilmesi bu sahada alınacak başlıca tedbirlerden biri olabilir. Bu arada serbest piyasadaki fiatlar da nazara alınarak, nominal bedelin muayyen yüzdesi, teminat da esas tutulabilir. Nitekim diğer Devlet tahvilâtında da aynı operasyona yer verilmektedir.

Serbest bono alım ve satımının diğer bir yönü yabancı hamileri ilgilendirir. Nitekim 223 Sayılı kanun yerli ve yabancı farkı gözetmeksizin ve sadece hukukî muameleleri ve bazan vergiyi doğuran olayları nazara alarak bono tevkifatına ve tevdiatına yer vermiştir. Bu arada yabancıların portföyünde tasarruf bonusu birikir. Kararnamelere göre, faizlerin transferi mümkün ise de bonoların sınır dışına çıkması ya mümkün değil veya müsaadeye tâbidir. Bu sebeple yabancılar memleketi terk ederken, çoğu, bonolarını serbest piyasaya satmayı tercih ederler. Gerek Devlet itibarı gerek tasarruf esprisi bakımından bir yabancıya bu şekilde bir tasarruf bonusu verilmesi acaba ne dereceye kadar mantıktır? Kanaatimizce işin portesi bir kere gözden geçirilmeli ve pek büyük bir yekûn teşkil etmiyorsa yabancılar bu mecburiyetin dışında bırakılmalıdır.

223 Sayılı Kanunun teferruatine ilgili olup üzerinde durulması gereken bir hayli mesele daha vardır. Ancak sözü daha fazla uzatmadan

«Tasarruf bono hasılatının
vergi yolile temini»

meselesi üzerinde bir parça durmak suretile bu bahse son verelim.

223 Sayılı Kanununun ilgası ile, tasarruf bonoları hasılatının vergi yolile temini konusunda bir hayli söz söylenmiştir. Bonoların karşılığını teşkil eden fonun bir gün Devlet için halledilmesi oldukça müşkil bir problem yaratacağı söylenmektedir. Diğer taraftan serbestçe alım ve satımındaki fiat seviyesi delil olarak gösterilmek suretile, bonoların hamilerine fazla bir menfaat sağlamadığı ve tasarruf gayesile bağdaşamayacak bazı el değiştirmelerin mevcut olduğu belirtilmekte ve böylece gelir ve kurumlar vergilerine makul bir zam yapmak suretile meselenin radikal bir şekilde halle-

dilebileceği ileri sürülmektedir. Böyle bir tavsiye de şüphesiz, tasarruf bono hasılatının bir fona aktarılması yerine, bütçeye normal bir varidatmış gibi kaydedilmiş olmasının da tesiri vardır.

Kanaatimizce bu hal tarzının vergi konusu ile bir münasebeti olmaması lâzımgelir. Mesele 223 Sayılı Kanunun tatbikatı devam edecek mi etmiyecek mi? şeklinde vazedilmelidir. Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarında yazılı nisbetlerin makûl bir had dahilinde artırılması veya yine makûl ölçüler dahilinde maktû bir zammın kabul edilmesi bu vergilerin bünyesile ilgilidir. Bu vergilere nisbet ve zam bakımından yapılacak bir revizyon oldukça geniş tetkiklere ihtiyaç hissettirir. Amma muhakkak böyle bir yola gidilecek ve Devlet Bütçesindeki tasarruf bonusu hasılatı yerine daha belirli bir gelir sağlanması düşünülüyorsa külfeti bütün vergilere yaymak suretile bir muvazene kurmak şüphesiz daha salim bir yol olur. Malî külfetler açısından her türlü hal tarzını yalnız Kurumlar ve Gelir Vergisinde aramak her zaman mümkün olmadığı gibi doğru da değildir.

«Tasarruf bonolarının sermaye
piyasası ile irtibatlandırılması»

mes'eleşi rasyonel bir hal çaresi olarak görünmektedir. Bu düşünce ile 223 Sayılı Kanunun kabulüne yakın devrede nazara alınmış ise de sonradan ihmâl edilmiştir. Bu kerre 5 Yıllık Kalkınma Plânında «Sermaye piyasasına geniş ölçüde olumsuz etkileri görülmüş bulunan tasarruf bonoları tedavülünün önlenmesine ve bu bonolardan sermaye piyasası kurulması ve küçük tasarruf sahiplerinin hisse senedine alıştırılmasına çalışılacaktır» denildiğine göre bu düşünceyi olumlu bir neticeye bağlamak için, müsbet adımlar atmak zamanı geldiğini kabul etmek gerekir.